

MUUTOSAGENTTI
Hyvä aikuisten kirjapiirin opettaja

Kaija Turunen

Kehittämishankeraportti

Kesäkuu 2008

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä TURUNEN, Kaija	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 31	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ saakka	
Työn nimi MUUTOSAGENTTI – HYVÄ AIKUISTEN KIRJAPIIRIN OPETTAJA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu,		
Työn ohjaaja MIETTINEN, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Muutosagentti – hyvä aikuisten kirjapiirin opettaja -kehityshanke käsittelee nimensä mukaisesti sitä, millainen on hyvä aikuisten kirjapiirin opettaja. Elämme moniarvoisessa yhteiskunnassa, jolle on tyypillistä jatkuva muutos. Opettajan täytyy olla mukana muutoksessa, jotta hän tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja miten se vaikuttaa myös kirjallisuuteen, sillä romaanihan on edelleen eräs hyvä yhteiskunnan tulkki. Moniarvoisessa yhteiskunnassa tieto on sirpaloitunut ja vanhat auktoriteetit ovat menettäneet merkityksen. Suuret kertomukset ovat kuolleet. Niiden tilalle ovat tulleet pienet tarinat. Opettaja ei enää ole auktoriteetti. Opettajan tulee kuunnella herkällä korvalla opiskelijoita ja luoda kannustava ja avoin oppimisilmapiiri, jossa käydään jatkuvaa dialogia opiskelijoiden kanssa.</p> <p>Kirjapiiri on edelleen sekä edistävää että viihdyttävää opintokerhotoimintaa, jossa pääpaino on opiskelulla. Merkittävä rooli on myös viihtymisellä ja monipuolisella muulla toiminnalla kuin pelkästään lukupiirillä. Kirjalliset retket, Kirjatelta, kirjailijavierailut ja muut Kirjapiirin aktiviteetit ovat jäsenille merkittäviä sekä opetuksen että yhteisöllisyyden kannalta. Erityisesti kansainvälinen toiminta virolaisen Päiväkeskuksen ystäväkirjapiirin kanssa on innostava ja jäseniä inspiroiva yhteys.</p> <p>Kirjapiirin aikuiset opiskelijat ovat itseohjautuvia, he ottavat vastuun omasta opiskelustaan ja osaavat reflektoida itseään. Arvioinnin tuloksena selvisi, että he ovat myös valmiit ottamaan vastuuta opetuksesta ja toivovat voivansa enemmän vaikuttaa Kirjapiirin luettaviin teoksiin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kirjapiiri, yhteisöllisyys, moniarvoisuus, kansainvälisyys, itseohjautuva, arviointi		
Muut tiedot		

Author TURUNEN Kaija	Type of Publication Development project report	
	Pages 31	Language Finnish
	Confidential Until _____	
Title CHANGE MAKER – GOOD TEACHER FOR ADULTS´ READING CIRCLE		
Degree Programme Professional teacher training college		
Tutor MIETTINEN Raija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Change maker – good teacher for adults´ reading circle-development project deals, as the title reveals, with what a good teacher for adults´ reading circle is like. We live in pluralistic society, of which continuous change is a typical feature. The teacher must take part in this change so as to know what is going on in society and how it affects literature, a novel still being a good medium of whatever happens in society. In pluralistic society knowledge has broken into splinters and earlier authorities have lost their power. We have no more great stories, instead we have little tales. The teacher is no more an authority. He has to have a keen ear when listening to his pupils and he must be able to create an encouraging and open atmosphere for learning with continuous dialogue between the teacher and the students.</p> <p>The Reading Circle is still a study group, with a both furthering and entertaining purpose the main emphasis yet being on studying. A cosy atmosphere plays an important role as do versatile other activities besides the basic thing – reading. Excursions, The Book Tent, visits by authors, and other activities offer the members experiences concerning both studies and sense of community. Especially international cooperation with our friendship reading circle on an Estonian Day Centre has been an inspiring contact.</p> <p>The students of the Reading Circle, all of them adults, are self-piloting, they take responsibility for their studies and are able to evaluate themselves. The result of the evaluation shows that they are also ready to take part in teaching and wish they would have more say in choosing the books.</p>		
Keywords The Book Circle, sense of community, pluralism, internationality, self-piloting, evaluation		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	7
3 KIRJAPIIRI	8
3.1 Kirjapiiri vapaan sivistystyön kentässä	8
3.1.1 Edistävä ja viihdyttävä opintokerhotoiminta	8
3.1.2 Opetusministeriön tavoitteet vapaalle sivistystyölle	9
3.1.3 Vapaan sivistystyön kritiikkiä	10
3.1.4 Kansainvälisyyden haaste	11
3.2 Minä pedagogina	12
3.2.1 Oppimiskäsitykseni	12
3.2.2 Kirjapiirin jäsenet	12
3.2.3 Kriittisyys ja ennakkoluulottomuus	13
3.3 Kirjapiirin suuntaa antava OPS	13
3.3.1 Yhteiskunnan ja Kirjapiirin omat haasteet	13
3.3.2 Teokselle asetettavat vaatimukset	14

4 KIRJAPIIRILÄISTEN ARVIOINTI	15
4.1 Ensimmäinen arviointikysely	15
4.1.1 Ensimmäisen arvioinnin ensimmäinen osio	16
4.1.2 Ensimmäisen arvioinnin toinen osio	17
4.2 Toinen arviointikysely	19
4.2.1 Toisen arvioinnin ensimmäinen osio	19
4.2.2 Toisen arvioinnin toinen osio	21
5 TUTKIELMAN TULOSTEN YHTEENVETO	22
6 POHDINTA	27
LÄHTEET	30
Painetuttu kirjallisuus	30
Painamattomat lähteet	31

1 JOHDANTO

Kehityshankkeeni *Muutosagentti - hyvä aikuisten kirjapiirin opettaja* käsittelee sitä, millainen on hyvä aikuisten kirjapiirin opettaja. Lähden tekemään matkaa kohti parempaa opettajuuttani oppaina joitakin teoksia, jotka käsittelevät aikuisopiskelijoiden opettamista, aikuisopiskelua ja elinikäisen oppimisen filosofiaa. Oppaiksi otan myös postmodernin ajan ilmiöitä käsitteleviä teoksia, aikuisopettajan identiteettiin liittyviä ajatuksia, oppilaiden arvioinnista syntyneitä ajatuksia ja toiveita sekä opetusministeriön julkaisuja, jotka käsittelevät tämän ajan koulutuksen ja tutkimuksen problematiikkaa.

Oma kokemukseni on vahvasti läsnä kehityshankkeessa. Peilailen teosten tietoa ja opiskelijoilta saamaani arviointipalautetta kokemukseeni Kirjapiirin opettajana. Oppilaani, joista suurimman osan kanssa olen työskennellyt jo kahdeksan vuotta, ovat siis vahvasti läsnä hankkeessa. Heiltä saamani monipuolinen palaute on koko kehityshankkeen pohja. Palaute on myös kantava voima kehittää itseäni opettajana, koska heidän kanssaan jatkan hyvin tiiviisti Kirjapiirin monipolkuista taivalta.

Eero Ropo käyttää toimittamassaan teoksessa *Opettajuus ja opetussuunnitelma koulun muutoksessa* sanaa ”muutosagentti” (Ropo 2001). Sana miellyttää minua, koska koen olevani mukana jatkuvassa muutoksessa, joka liittyy sekä yhteiskunnan rakenteisiin että itseeni elinikäisenä oppijana. Agentti -sanan (lat. agéns = toimiva) merkitys sivistyssanaston mukaan on asioitsija, asiamies ja edustaja, mutta agentin miellän myös toimivaksi ja oman tiensä kulkijaksi, jollainen olen. Agentti-sanassa tosin kalskahtaa korvaani myös bisnesihminen, joka en ole, vaikka ei olisikaan pahitteeksi, jos olisin! Todistan, että tämän ajan ”kansansivistäjän” tulee olla moniarvoisen yhteiskunnan mallityöläinen, muutosagentti.

Kun Kirjapiiri on kirjoitettu isolla alkukirjaimella, niin se tarkoittaa ainoastaan meidän omaa Kirjapiiriämme.

2 HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Olen toiminut kahdeksan vuotta Pälkäneen kunnan kulttuuritoimen ja viime opistokauden (2007-2008) myös Pälkäneen seudun kansalaisopiston Kirjapiirin opettajana / ohjaajana. Kirjapiirille ovat muotoutuneet tietyt toimintatavat, jotka sinänsä ovat kohtuullisen hyvät, mutta joista löytyy myös parannettavaa.

Maailma on muuttunut sitten suurten kertomusten pieniksi tarinoiksi, ryhmän jäsenten kirjallisuuden tietämys on kasvanut, joten heiltäkin voi odottaa lisäpanostusta ja Kirjapiirin toiminta on myös laajentunut monipuolisen verkottumisen ansiosta. Myös näiden tosiasioiden perusteella haluan tarkastella ja kehittää omaa opetus-/ ohjaamistoimintaani, jotta se vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeita sekä entistä moniarvoisemman yhteiskunnan henkeä.

Suoritin opetusharjoitteluni opettamassani Pälkäneen seudun kansalaisopiston Kirjapiirissä. Parina viimeisenä opetusharjoituskertana tein opiskelijoille arviointikyselyn. Ensimmäisellä kerralla 7.4.2008 pyysin heitä vastaamaan kahteen kysymykseen:

- a) mitä merkityksellisyyttä Kirjapiiri antaa osallistujille
- b) ajatuksia Kirjapiirin toiminnan kehittämiseksi.

Toisella kerralla 12.5.2008 pyysin heitä arvioimaan

- a) minua opettajana, vahvuuksiani ja missä minulla olisi kehitettävää
- b) miettimään, mitä he itse haluaisivat tehdä tai olisivat valmiit tekemään enemmän Kirjapiirin hyväksi.

Tuloksena sain opiskelijoiltani monipuolista palautetta heidän omista motivaatioistaan kuulua Kirjapiiriin ja opiskella kirjallisuutta. Kehittämisideoita tuli myös useita. Itselleni tuli kiintoisaa palautetta omista vahvuuksistani kirjapiiriin opettajana ja myös oivallisia ideoita kehittämisen kohteista, jotka koskevat minua opettajana. Opiskelijat reflektoivat itseään sekä opiskelijoina että aktiivisina toimijoina Kirjapiirissä.

Vastauksista syntyi myös ajatus eriyttää opetusta entisestään. Miksei sitä voisi toteuttaa myös aikuisten kirjapiirissä, jossa on joukko aktiivisia, oma-aloitteisia ja itseohjautuvia opiskelijoita?

3 KIRJAPIIRI

3.1 Kirjapiiri vapaan sivistystyön kentässä

3.1.1 Edistävä ja viihdyttävä opintokerhotoiminta

En malta olla käyttämättä otsikossa professori Aulis Alasen (1929-1998) väitöskirjan nimeä, tekihän hän pitkän ja merkittävän uran aikuiskasvatuksen käytännön ja teorian kehittäjänä sekä alan tutkijana ja yliopisto-opettajana. Kaiken lisäksi väitöskirjan nimi kuvaa edelleen kiintoisasti sitä tosiasiaa, että vapaan sivistystyön aikuisopetuksessa on hyvä olla läsnä nämä kaksi toisiaan tukevaa funktiota:

1. oppimista edistävä
ja
2. viihdyttävä (Tuomisto & Salo 2006, 15-16).

Alanen toteaaakin väitöskirjassaan (1969):

Vapaassa sivistystyössä, erityisesti opintokerhotoiminnassa, on keskeinen ongelma, mitenkä opintoja organisoivat laitokset voisivat yhdistää osallistujien kahtalaiset päätavoitteet, opintopyrkimykset ja viihdyttävän yhdessäolon tavoitteet sillä tavoin että yhtäältä toiminnan opinnollisuuden tehokkuus vastaisi virallista tehtävänasettelua ja ryhmän vetovoima olisi riittävän ekstensiivinen.

Opinnollisuuden ja viihteellisyyden ongelma on edelleen ajankohtainen, vaikka siitä ei paljon puhutakaan. Mielestäni opinnollisuus on Kirjapiirissämme ehdottomasti päätarkoitus, mutta viihteellisyydestäkään ei kannata provosoitua.

Tiedän, että pelkästään hyvä opiskeluilmapiiri ei nykyään riitä takaamaan vapaaehtoisuuden pohjalta toimivan aikuisryhmän koossa pysymistä, koska kulttuuritarjontaa on paljon ja ihmisten vapaa-aika on rajallinen, vaikka olisi kyse suurelta osalta eläkeläisryhmästäkin (Kirjapiirissä vain kolme työelämässä mukana olevaa). Joudumme yhä enemmän kilpailemaan myös median kanssa ihmisten ajasta.

Viihtyvyyden lisäksi täytyy olla kiinnostunut aiheesta, tässä tapauksessa laaja-alaisesti kirjallisuudesta ja omata myös jonkinasteinen sisäinen palo kirjallisuuden opiskeluun, koska teoksen lähilukeminen vie aikaa ja kärsivällisyyttä.

Monistasivuista teosta ei lueta päivässä. Kun ryhmä on vuorovaikutteinen, oppimisympäristönä on motivoiva paikka ja ilmapiiri on kannustava, jolloin jokainen voi tuntea olonsa turvalliseksi, niin nämä seikat ovat myös jo hyviä takeita ryhmän koossa pysymiselle. Motivoiva paikka on siis kirjasto, joka on ovi mahdollisuuksien maailmaan.

3.1.2 Opetusministeriön tavoitteet vapaalle sivistystyölle

Kirjapiiri on aikuisten vapaa harrastusryhmä, joka toimii Pälkäneen seudun kansalaisopiston ja kunnan kulttuuritoimen alaisuudessa. Kirjapiiriä sitoo osin vapaan sivistystyön lainsäädäntö ja osin Pälkäneen kunnan kulttuuritoimen toimintasuunnitelma. Opetusministeriön *Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman* (2007-2012), jonka Valtioneuvosto on hyväksynyt 5.12.2007, mukaan sivulla 49 todetaan, että vapaan sivistystyön tehtävänä on kansalaisten elinikäisen oppimisen edellytysten turvaaminen sekä yhteiskunnan eheyden, tasa-arvon, aktiivisen kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten tukeminen.

Aktiivisen kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan edellytysten turvaaminen ei kuitenkaan saa olla vain vapaan sivistystyön tehtävä. Koko koulutusjärjestelmän on tuettava ihmisten kykyä toimia aktiivisina kansalaisina demokraattisessa yhteiskunnassa. Kansalaisten elinikäisen oppimisen edellytysten turvaamisella tarkoitetaan siis myös ikääntyvän aikuisväestön sivistyksellisiä tarpeita. Sivistyshän on aina vastapainoa fakkiutumiselle.

3.1.3 Vapaan sivistystyön kritiikkiä

Filosofi Tuomas Nevanlinna pohti *Aimassa, Aikuiskoulutuksen maailma* -lehdessä (numero 1/2007, 16), miten vapaan sivistystyön oppilaitoksissa kritisoidaan sitä, että oppilaitosten julkisuuskuva on liian harmaa ja julkisuutta tarjoavat foorumit liian vaatimattomat. Hän jatkaa pohdiskeluaan:

Miksi niinkin tärkeä yhteiskunnan sektori kuin vapaa sivistystyö ei saa sitä näkyvyyttä ja painoarvoa, jonka se epäilemättä ansaitsisi? Nyt on vallalla firmamalli: jokaisen laitoksen pitää jatkuvasti perustella itseään.

Tampereen työväenopiston entinen rehtori Pertti Timonen maalaillee tuntojaan seuraavasti (Timonen 2007, 24):

Viisi kansalaisopistoa – Lempäälä, Nokia, Tampere, Ylöjärvi ja Vaasa tekivät erään projektin yhteydessä mielipidetiedustelun, jossa kysyttiin. Jos opisto olisi lintu, niin mikä lintu se olisi? Yleisin vastaus oli, kalalokki. Kaikkihan me tiedämme kalalokin. Se on levinnyt laajalle, harmaa lintu, joka ei erotu massasta. Siitä ei bongauspisteitä heru. Opiston julkisuuskuva on siis harmaa kuin loppusyksy.

Timosen sanomista voidaan myös kritisoida: Kalalokkihan on valkoinen ja se kertoo keväällä kesän tulosta. Kesällä se leijuu kesäjärvellä ja erottuu aika hyvin massasta. Vapaasta sivistystyöstä on myös sanottu, että se on alkanut muistuttaa yläluokan joutilaisuudesta lähtevää toiminta, joka on luksusta, ja joka ei sinänsä kytkeydy mihinkään. On selvää, että opistot eivät voi olla mitään irrallisia saarekkeita yhteiskunnassa, vaan niiden tulee liittyä tiiviisti alueeseen, jossa toimivat ja uudistua ajan hengessä.

Mikään kurssi ei saa olla itseisarvo sinänsä, vaan kurssitarjonnan on pystyttävä vastaamaan ihmisten tarpeisiin. Jos kurssilla ei ole tarpeeksi osallistujia, niin se täytyy rohkeasti lopettaa ja etsiä tilalle uusia kiehtovia ajan hermolla olevia kursseja. Ohjelmassa täytyy olla – presidentti Tarja Halosta lainaten – uutta ja sopivasti retroa. Kansalaisopistonkin imago syntyy hyvistä kursseista ja opettajista, jotka ovat alansa ammattilaisia ja ihmisinä kyvykkäitä kohtaamaan erilaisia ihmisiä ja haasteita sekä myös valmiit monenlaiseen yhteistyöhön eri tahojen kanssa. Kansalaisopisto voi edelleen olla maaseudun elähdyttävä henkireikä, luoda kyläläisiin yhteydentunnetta ja innostusta sekä rikkoa vakiintuneen elämän sosiaalisia raja-aitoja.

3.1.4 Kansainvälisyyden haaste

Opetusministeriön *Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012 kehittämissuunnitelmassa* pidetään myös tärkeänä kansainvälistymistä. EU:n Elinikäisen oppimisen ohjelma ja Lissabonin strategia muodostavat tärkeän viitekehyksen koulutuksen kansainväliselle yhteistyölle. Kehittämissuunnitelmassa todetaan, että kansainvälisen yhteistyön kohteiden ja alueiden valinta perustuu kansainvälisiin prioriteetteihin, ennakointiin ja toimijoiden omiin painotuksiin. Meidän Kirjapiirimme toteuttaa siis ihanteellisesti edellä mainittuja periaatteita: eläke- tai lähes eläkeläisten piirinä se edustaa elinikäistä oppimista, kansainvälisyys taas tulee mukaan sen Viron yhteyksissä.

Olemme omaehtoisesti lähes ilman ulkopuolista tukea harrastaneet kansainvälistä yhteistyötä Tallinnan Nõmmen Päiväkeskuksen ”Kirjandusingin” eli virolaisen kirjapiirin kanssa vuodesta 2003 lähtien. Silloin teimme ensimmäisen retken Nõmmelle. Kesäkuussa 2008 olemme ryhmänä lähdössä jo kolmannelle retkelle. Vastavierailulla Nõmmen Kirjandusing on käynyt kaksi kertaa. Ei pitäisi olla mitään estettä myöskään sille, että tällaisetkin harrastuspiirit voisivat saada avustusta ja päästä valtakunnalliseen kehitysohjelmaan, jos sellainen toiminta katsotaan merkittäväksi – ja miksi ei katsottaisi?

3.2 Minä pedagogina

3.2.1 Oppimiskäsitykseni

Ihmiskäsitykseni on hyvin holistinen ja humanistinen. Se johtuu luonteenpiirteestäni ja myös työtehtävistäni. Olen lähes aina työskennellyt humanistisella alalla. Opetukseni perustan hyvin pitkälti humanistisen oppimiskäsityksen varaan. Näen, että ihmisellä on suuret valmiudet henkiseen kasvuun. Opettamiseni perustuu itseohjautuvuuteen. Se sopii erinomaisen hyvin juuri aikuisille kirjallisuuden opiskelijoille, koska opiskelu perustuu kirjan lukemiseen, jonka jokainen lukee yksin ja joutuu näin ensin pohtimaan lukemaansa itsekseen ja peilaamaan teoksessa olevia ajatuksia omiin mielipiteisiinsä, asenteisiinsa ja moraaliinsa. Kirjallisuuden lukemisen ja opiskelun yksi nautinto on antaa lukijalle oivaltamisen iloa.

3.2.2 Kirjapiirin jäsenet

Kirjapiiriin kuuluu aktiivijäsenenä kaksitoista naista ja yksi mies, lisäksi on niin sanottuja etäjäseniä, jotka osallistuvat satunnaisesti, kun on esimerkiksi kirjailijavierailu tai muu normaalista Kirjapiirin lukupiiristä poikkeava tapahtuma. Aktiivijäsenistä kolme on työelämässä. Ryhmän jäsenillä on hyvä koulutus, yli puolella on korkeakoulututkinto. Kaikilla on myös monipuolinen yleissivistys ja vankka elämäkokemus. He osaavat prosessoida tietoa oman koulutuksensa, kulttuuritietämyksensä ja elämäkokemuksensa ansiosta.

Lukutaitohan ei automaattisesti vielä tuo ymmärtämisen taitoa. Monesti vasta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa teos syvenee. Puolalais-brittiläinen sosiologi Zygmunt Bauman onkin todennut, että vasta toisten ihmisten erilaiset ajatukset ja näkemykset pamauttavat tajunnan liikkeelle! Vuorovaikutussuhteet avaavat ovia ajatusten kirjolle ja juuri siinä piilee tiimityöskentelyn ydin. Omien näkemysten peilaaminen toisten erilaisiin näkökulmiin on tärkeää myös siksi, että oppii kriittiseksi pohtijaksi. Itse en opettajana suostu auktoriteetiksi, vaan haluan kuunnella ja käydä jatkuvaa dialogia ilman manipulointia opiskelijoiden kanssa.

3.2.3 Kriittisyys ja ennakkoluulottomuus

Annan tilaa opiskelijoille ja korostan, että kirjallisuudessa ei ole yhtä ainoaa oikea ratkaisua, vaan asioita voi tarkastella niin monelta kannalta. Teoskin on tehty tietystä näkökulmasta usein jopa keskustelun herättämiseksi. Romaani on edelleen ajan kapinallinen, koska se osallistuu nopeasti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se rikkoo myös klassismin ihanteita, vaikka siinä on yhä olemassa klassismin ja romantiikan jännite. Unkarilainen filosofi ja kirjallisuuden tutkija György Lukácsin kuuluisan lausahduksen mukaan suuri taideteos samalla sekä täyttää lajinsa rajat että rikkoo niitä. (Ihonen 2001.)

Romaaneja arvioivalla on oltava uuden sietämisen kykyä ja herkkyyttä nähdä uudessa arvokasta. Usein uudensuomalaisia teoksia kritisoidaan väärin odotusten pohjalta. Monet lukijat pyrkivät yhä arvioimaan teosten todenvastaavuutta. Opettajana haluan opiskelijoiden ymmärtävän, että pelkkä aihe ei tee kaunokirjallisuutta. Innostan opiskelijoita pohtimaan teosta syvällisesti ilman ennakkoluuloja. (Ihonen 2001.)

3.3 Kirjapiirin suuntaa antava OPS

3.3.1 Yhteiskunnan ja Kirjapiirin omat haasteet

Opetussuunnitelmat heijastavat yhteiskunnan arvoja ja arvostuksia. Niissä tulevat esille sekä ihmiselle että yhteiskunnalle kohdistuvat toiveet. Opetukseen on syytä hakea mukaan myös vaihtoehtoisia malleja. Muuttuva ja globaali yhteiskuntamme kurkottaa kansainvälisyyteen, joten miksi emme myös me Pälkäneen kirjapiiri? Otamme siis huomioon yleisen opetussuunnitelman suosittamat yhteiskunnan trendit, muun muassa kansainvälistyvän maailman muutenkin kuin lukemalla ulkomaisia teoksia, yksi esimerkki vaihtoehtoisesta opetuksen mallista on Kirjapiirin retki Viroon 16.-18.6.2008. Teemme Nõmmen ystäväpiirin kanssa muun muassa yhteisen tutustumisretken Viljandin lähelle, jossa on professori, kirjailija ja tekstiilitaiteilija Anu Raudin ateljeekoti ja museo.

Kirjapiiri suunnittelee alustavasti yhdessä ensimmäisellä kokouskerralla syyskaudella luettavat teokset, jotka ovat tietynlaisia arvovalintoja, ja jotka pohjautuvat johonkin tai joihinkin yhteiskunnassa oleviin teemoihin. Teokset saattavat liittyä myös Kirjapiirin muiden toimintojen suunnitelmiin, kuten retkiin (tänä vuonna Viron retkeen), kirjailijavierailuihin, jokavuotisen Kirjateltan teemaan tai muihin tulossa oleviin tapahtumiin. Tekemämme suunnitelma ei ole kiveen hakattu, sillä talvikauden aikana tulee suunnitelmaan muutoksia, esimerkiksi sen vuoksi, että jonkin teoksen saanti on vaikeaa tai tulee jokin uusi yllättävä kiinnostuksen kohde, joka ei ollut tiedossa suunnitelmaa tehtäessä. OPS on siis suuntaa antava, siinä on niin sanotusti raamit, mutta sisältöä muunnellaan tarpeen tullen luovasti.

3.3.2 Teoksille asetettavat vaatimukset

Emme lue uudestaan jo aiemmin yhdessä lukemiamme teoksia. Koska Kirjapiirin jäsenet lukevat yleensä aina saman teoksen, niin sen saaminen asettaa tiettyjä jo käytännön sanelemia ehtoja, esimerkiksi uunituoreen teoksen saaminen on usein mahdotonta. Joitakin pääperiaatteita halutaan asettaa teoksille, joita valitaan luettaviksi:

Teoksella tulee olla sanottavaa. Hyvä romaani on moniääninen, siinä on tasavertaisesti kilpailevia ääniä, se ei ole valmiiksi pureskeltua yksiäänistä totuuden julistusta. Sen tulee haastaa ajattelemaan, tuntemaan ja kokemaan, eivätkä tuntemukset ole aina miellyttäviä. Päinvastoin romaanin tulee joskus kuvottaa ja nostaa pintaan piiloisia pelkoja. (Ihonen 2001.)

Kirjailija Juha Seppälä totesi radio-ohjelmassa Ylen ykkösen haastattelussa jokin aika sitten, että kyllä lukijaltakin pitää jotakin vaatia! Se oli hyvä toteamus ja muistutus siitä, että kirjailija tarvitsee aina lukijan. Hyvä kirjailija antaa lukijan omalle mielikuvitukselle ja tulkinnoille tilaa. Hyvä romaani haastaa lukijan vuoropuheluun. Teos ei myöskään saa tyhjentyä yhdellä lukemalla.

Parhaat romaanit kehittyvät tekstin edetessä, taitavasti rakennettu tarina, jännittävä juoni ja monisärmäiset henkilökuvat imaisevat lukijan mukaansa. Toisaalta vivahteikas, raikas ja omaperäinen kieli synnyttää mielihyvää. Edellä mainitunlaisia teoksia yritämme mielellämme löytää luettaviksi. Luemme myös kirjallisuuden kaanoniin kuuluvia teoksia ja muita klassikoita. Kaanonilla tarkoitetaan kirjallisuuden historiassa sellaisten kansallisesti merkittävien kaunokirjallisten teosten kokoelmaa, joiden tuntemisen voidaan sanoa kuuluvan yleissivistykseen. (Rikama 2000, 83.) Niitä on yleensä helppo saada, ja ne ovat olleet tai ovat edelleen painavia puheenvuoroja keskusteluissa, joita käydään yhä paljon niiden ilmestymisaikaa myöhemmin. Joskus toki eksyy haaviin vähän kevyehkökin teos, ja sen huomaa siitä, että dialogia ei synny, kun se ei inspiroi.

4 KIRJAPIIRILÄISTEN ARVIOINTI

4.1 Ensimmäinen arviointikysely

Opetusharjoittelun parina viimeisenä kertana suoritin arviointikyselyn opiskelijoilleni. Ensimmäisellä kerralla 7.4. 2008 tiedustelin, mitä merkityksellisyyttä Kirjapiiri antaa heille? Ajatuksena oli saada selville monipuolisesti heidän motiivinsa. Toisena kysymyksenä pyysin heitä miettimään, mitä kehitettävää olisi Kirjapiirissä? Vastaukset olivat moninaiset; ne käsittelivät sekä opiskelua että viihtymistä, joten nämä kaksi funktiota ovat tärkeitä.

4.1.1 Ensimmäisen arvioinnin ensimmäinen osio

Vastaukset ensimmäisen kysymykseen olivat myös aika tavalla samansuuntaisia:

Tutustutaan erilaisiin kirjoihin, joita ei muuten tulisi luettua. Kirjavalikoima hyvä. Kirjapiiri innostanut lukemaan. Kirjasto tullut tutuksi. Kirja tulee luetuksi ajatuksella ja mielenkiinto aiheeseen herää paremmin kun kuulee toisten mielipiteitä. Tulee esiin erilaisia aiheita ja aina oppii uutta. Vanha hatara muisti pysyy edes jonkinlaisessa ”kondiksessa”. Kehittää vanhan muistia ja antaa virikkeitä elämän ehtooseen. Saatu lainaksi hyviä kirjoja, joista ei ollut kuullut. Usean tyylilajin kirjallisuuteen tutustuminen. Kirjallisuus herää unestaan uudelleen.

Innovaatiot; löytää uusia kirjoja. Tulee luetuksi kirjoja, joihin ei muuten tarttuisi. Kirjallisuuden ymmärtäminen laaja-alaisesti: se on osa kulttuuria, joka kattaa koko hengenviljelyn (vanha jako tieteet, taiteet, uskonto?)

Sosiaaliset kontaktit kerran kuussa eläkeläisille. Tärkeää kuulua kirjapiiriin. Piristävä katko arkeen. Kiinnostavien piiriläisten tapaaminen. Hyvä syy lähteä muualle kotoa. Ilmapiiiri. Iloinen ja vapaa ilmapiiiri. Yhteishenki. Keskustelu. Yhdessäolo. Saa uusia tuttavuuksia ja ystäviä. Merkityksellistä, että näen kerran kuussa ihmisiä. Ryhmän hyvä henki.

Erilaiset mielipiteet avartavat omaakin lukukokemusta. Mielenkiintoista kuulla ihmisten mielipiteitä. Yhdessä keskustelua ja erilaisia mielipiteitä ja perusteluja niihin. Yhteinen asioiden pohdinta antaa uusia näkökulmia teoksiin. Keskustelut, toisten mielipiteet ovat mielenkiintoisia. Kirjojen analysointi yhdessä syventää lukukokemusta. Itselle ”epämieluisasta” tai avautumattomasta kirjasta muiden mielipiteet rikastuttavat. Hämmästy, miten eri tavalla eri lukijat suhtautuvat kirjoihin ja mitä kaikkea niistä löytyy. Saa uusia ideoita ja paljon kaikenlaista tietoa (aivojumbppaa!) Keskustelussa kaikkien mielipiteiden kunnioittaminen. Osanottajien kannustaminen lukemaan ja osallistuminen keskusteluun.

Teos antaa kimmokkeen hakea lisää tietoa kirjailijasta tai kirjan tapahtumapaikoista.

Retket erilaisiin tapahtumiin, yhteisöllisyys; matkat, retket ja tutustumiskäynnit. Kirjateltoa.

Hyvä vetäjä Kaija. Ohjaajan uskomattoman upea aktiivisuus, innostavuus ja työpiiriin toiminnan hyväksi.

Virkistys. Vanhakin nyt nuortuu.

Kaijan hyvät kahvit ja teet. Eikä unohdeta viihtyisää kahvihetkeä.

Kirjojen helppo saatavuus; vetäjän ansiosta+ hänen informaationsa.

Kyselyn tulos ei ollut yllätys. Koko ryhmä lukee paljon, joten tiesin odottaa, että suurin motivaatio käydä Kirjapiirissä on itse kirja ja päästä sitä yhdessä ruotimaan ja saada itselle uusia näkökulmia. Kirjapiiriläiset ovat vastaanottavaisia ja suorastaan janoavat toisten ajatuksia ja näkemyksiä teoksesta. Kirjavalinnoilla on myös merkitystä. Valikoima koettiin laajaksi. Koska suurin osa ryhmästä on toiminut yhdessä jo kahdeksan vuotta, niin oma merkityksensä on myös sosiaalisilla kontakteilla, kahvihetkellä ja muilla yhteistapahtumilla kuten retkillä, tutustumiskäynneillä ja myös jokakesäisellä Kirjateltalla, joka on aina Pälkäne-viikolla, heinäkuun viimeisen viikon keskiviikkoiltana.

4.1.2 Ensimmäisen arvioinnin toinen osio

Toiseen kysymykseen tuli hyviä vinkkejä Kirjapiirin kehittämiseksi:

Kirjailijavierailut, erilaisten alojen vierailijoita. Pidän kovasti, jos on vierailijoita. Useammin vierailevia kirjailijoita. Tutustuminen muihin kirjapiireihin lähialueilla tai yhteiset tilaisuudet.

Piiri tutuksi laajemmalti. Nuorempaa väkeä mukaan, en vaan tiedä miten?

Helppotajuisia.

Yhden kirjailijan teemajakso.

Elämäkertoja.

Runoja, mielirunoilija (ei pakkona).

Samaa rataa!

Ehkä useampi kirja kerrallaan.

Saisi olla useammin, jopa kautta vuoden.

Puheenvuoroja, ettei paljon puhuttaisi yhtä aikaa.

Ole itse vähemmän äänessä, viet sanat jäsenten suusta liian perinpohjaisesta pohjustamisesta. Kaikki tulee jo sanotuksi.

Useammin mielipidekysely järjestyksessä jokaiselta. Parikeskustelua, jota pari kertaa kokeiltiin, voitaisiin jatkaa. Usein samat suulaat entiset opettajat ovat äänessä. Parikeskustelussa kaikki pääsisivät esille. Ettei puhuttaisi yhteen ääneen, vaan kukin vuorollaan.

Osallistujien aktivoiminen. Hiljaisten huomioonottaminen.

Samat perusasiat valitaan ja ne otetaan esille joka kirjan kohdalla.
Vaikea keksiä kehitettävää, kun toimii ihan hyvin jo nytkin.
Hyvä piiri, ei löydy enempää parannettavaa.
Etukäteismateriaali on keskustelun pohjana, sitä ei tarvitse käydä läpi.

Oman aktiivisuuteni olisi syytä kehittyä.
Ehkä joku voisi pitää oman esitelmän.
Halukkaalle mieluisan kirjan esittely.

Kirjan valinta jotenkin kiertäväksi. Kaikkien ehdotuksia voisi kuunnella.
Kirjan valintaprosessia voisi kehittää, en tähän hätään osaa selittää miten.
Retket, niitä ei saa unohtaa.

Kirjapiirin kehittämiseksi tuli paljon erilaisia ideoita, jotka ovat kehittämisen arvoisia. Kehittämisideat ovat suurin osin sellaisia, jotka voidaan myös toteuttaa. Kirjapiirin jäsenet eivät tavoittele mahdottomia. Kehittämisideoissa nousi esille myös minun persoonani. Yhden opiskelijan mielestä olen liaksi äänessä. Se on itselleni melkoinen yllätys, koska itse olen miettinyt, että olen äänessä liian vähän! Opetusharjoitukseni raamisuunnitelmassa kerroin vahvuuksistani (omasta mielestäni). Mainitsin, että yritän välttää olemasta ”päällepäsmäri”. Vahvuuksiksi kerroin tilan antamisen opiskelijoille ja teoretiedon, koska olen koulutukseltani filosofian maisteri ja pääaineeni on Suomen kirjallisuus. Samaisessa raamisuunnitelmassa pohdin myös näin:

Kirjojen maailma on kiehtova, opiskelu on ikuista. Vanha sanonta - lue, niin tiedät enemmän ja luulet vähemmän - pitää paikkansa. Haasteena on oppia käyttämään erilaisia opetusmenetelmiä, jotta tunteihin saataisiin uutta sisältöä. Rohkeasti pitäisi uskaltaa heittää palloa entistä enemmän opiskelijoille, joissa on kyllä potentiaalia. Itseltäni on puuttunut rohkeutta sysätä opetusta enemmän opiskelijoiden suuntaan, koska usein jo aika paksun teoksen lukeminen vie oman aikansa. Toisaalta kaikilla opiskelijoilla ei ole mahdollisuutta tiedonhankintaan, kun he eivät omista tietokonetta eivätkä asu kirjastoa lähellä. Voisin vapaaehtoisuuteen perustuen antaa opetusvastuuta enemmän joillekin ryhmän jäsenille. Se voisi motivoida aktiivisimpia opiskelijoita ja toisi opetuksen enemmän monipuolisuutta.

Olin osannut ennakoida jo raamisuunnitelmassa, että opetusvastuuta täytyy jakaa ja aikuisopiskelijat, jotka eivät saa edes arvosanoja, arvostavat opettajaa, joka vaatii. Jo pelkästään tämän kuuleminen ja oivaltaminen oli kyselyn väärtil!

4. Toinen arviointikysely

4.2.1 Toisen arvioinnin ensimmäinen osio

Toisen kyselyn suoritin 12.5.2008 viimeisellä opetusharjoituskerralla. Pyysin heitä arvioimaan minua opettajana, miettimään vahvuuksiani ja antamaan minulle kehittämistoiveita. Olin laittanut kaavakkeeseen lauseet: ” Kainous sivuun, sinua ei hirtetä. Palautteesta saan hyviä vinkkejä kehityshankkeeseeni.” Opiskelijoiden palautteet minusta opettajana:

Vahvuutesi on luonnollisuutesi ja aitoutesi; kirjapiiriin on helppo tulla.

Saat laumasi aika hyvin aisoihin, joskus puheet meinaavat rönsyillä, mutta palautat meidät asiaan.

Plussaa etukäteiskysymykset kirjasta ja arvosteluja ja elämäkertatietoja

Plussaa puheliaan ryhmän johtaminen on haasteellista.

Vaikea saada suunvuoro kaikille, kun entiset opettajat haluavat aina sanoa jotakin ”tärkeätä”. Siinä vetäjälle haastetta saada tasapuolisesti kaikkien mielipiteet esille.

Vahvuuksia: hyvä valmistelu ja monipuolinen oheismateriaali, avoin ja iloinen ulosanti, rohkaiseva ote.

Opettaja osaa asiansa, on eloisa ja pitää yleisönsä hereillä.

Joskus hän on hieman tärkeä, toisaalta usein myös aika hauska.

Kokoontumiskerta meni (12.5) hienosti: opettaja ei puhunut liikaa, piiriläiset skarppasivat. Sitä rataa jatkossakin.

Olet ”villi ja vapaa”, on kotoista ja kodikasta olla oppilaasi, ei tarvitse yhtään jännittää. Lähetät hyvät brosyirit aina ennen piiriä.

On tärkeää, että vetäjä on aidosti kiinnostunut kirjallisuudesta ja tehtävästään piirin kokoajana.

Hänen ei tarvitse tehdä kaikkea itse, vaan voisi katsomallaan tavalla delekoida (en osaa sanoa tarkemmin mitä se olisi käytännössä).

Olet innostava ja inspiroiva ohjaaja ja annat tilaa erilaisille näkemyksille ja jokaiselle jäsenelle esittää mielipiteitään.

Ideoit itse ja kysyt ideoita, se kaikki positiivista.

Hyvät tiedot, erinomainen kirjallisuuden tuntemus

Tunti hyvin johdateltu.

Tarkoitus ei ollut kerjätä kiitosta, jota sain vähän liiaksikin.

Kysymyksen toiseen osaan, jossa kysytään, mitä kehitettävää minulle olisi, tuli reippaasti parannusehdotuksia.

Kehitettävää: tiiviimpi ote käsiteltävään, mutta silloin kärsisi meidän vapaa ilmapiirimme!

Runoja joskus.

Kaija tekee paljon töitä asian eteen, joskus varmaan liikaakin, ja se edellyttää, että piiriläisetkin tekevät oman osuutensa eli lukevat opettajan etukäteen lähettämät paperit, ts. opettajan ei pidä niitä enää sisältä lukea kokoonnuttaessa, sen sijaan niihin tukeutuen voi laatia etukäteiskysymyksiäkin, mikä taas merkitsee lisätyötä. Ei se ole tarpeen.

Tietysti voi toivoa vaikka mitä, mutta se edellyttää myös piiriläisiltä vaikka mitä.

Piiriläisille tämä lienee enemmänkin sosiaalinen tapahtuma ja lempeä takatuuppari lukea se tietty kirja ja ajatella hiukan, ei opettajankaan ole tarvis taivaita tavoitella. Kunhan ei puhu itse liikaa ja pistää piiriläiset puhumaan.

Hyvien keskustelukysymysten laatiminen ei liene aina helppoa.

Runoilta: kukin tuo mielirunojaan, lukee niitä ja jutellaan. Voisi tuoda myös omia esim. pöytälaatikosta.

Kirjailijatapaaminen: Voitaisi kutsua joku paikallinen kirjailija kertomaan tuotannostaan, joku tamperelainen tai pirkanmaalainen, Hämeestä, mistä saataisiin ilman suuria kustannuksia.

Tiukempi ote; joukko joskus "metakoi" liikaa, hiljaisempien vastaukset voivat jäädä kuulematta.

Komenna!

Onneksi opiskelijani eivät sentään pelkästään hymistele, vaan rohkeasti nostettiin niin sanotusti kissa pöydälle ja puututtiin puutteisiin. Runoja ja kirjailijavieraita kaivataan. Runot ovat on selvä puute. Jotkut kirjailijat, joita on käsitelty, ovat ensin debytoineet lyyrikkona ja vasta sitten proosan kirjoittajana, vain siinä yhteydessä ohimennen ovat runot olleet esillä. Tänä vuonna esimerkiksi 14.1. Margaret Atwood, kanadalainen kirjailija ja 12.5 virolainen Viivi Luik, jotka molemmat ovat debytoineet runoilijoina. Viimeisin varsinainen runoilija on puolalainen Nobel-runoilija Wislawa Szymborska, joka oli käsittelyssä 21.2.2005 *100 szymborskaa* -teoksellaan. Siis kolme pitkää vuotta ilman runoja. Ihmeen kauan runonystävät ovat olleet hiljaa!

Kirjailijavierailuja oli viime vuonna kolme. Suuri kirjailijatapahtuma oli kesällä 25.7.2007 Kirjateltassa, jossa kirjailijat Hannu Raittila ja Juhani Syrjä keskustelivat aiheesta *Onkimisen perimmäinen tarkoitus*. Tulevan kesän kirjailijavieraat Mari Mörö ja Tittamari Marttinen puhuvat 23.7.2008 Kirjateltassa puutarhasta teemalla *Melkein kaikki itää*. Kirjateltta pidetään Pälkäne-viikolla Laitikkalan kylässä lainausaseman vieressä 23.7.2008 klo 18.

Ryhmä kaipaa myös tiukempaa otetta. Minun pitää uskaltaa olla niin sanotussa ”kurinpidossa” rohkeampi ja komentaa. Postmodernismia tutkinut sosiologi Zygmunt Bauman on sanonut teoksessaan *Postmodernin lumo*, että vapaudella on rajansa ja liika sallivuus voi kääntyä sietämättömyydeksi (Bauman 1996, 16-24). Joskus piiriläisillä on tapana puhua yhtä aikaa, varsinkin jos on jotakin mieltä kiihdyttävää sanottavaa. Parikeskustelu on ollut oiva ja yksinkertaisen tehokas keino, ettei puhuta samaan aikaan. Silloin myös hiljaisemmat pääsevät paremmin esille.

4.2.2 Toisen arvioinnin toinen osio

Toiseen kysymykseen, mitä he itse voivat tehdä enemmän, tuli myös käyttökelpoisia ajatuksia ja ehdotuksia:

Alustaa jokin teos

Voisi olla eri ihmisillä eri kirjat (joskus), jolloin jokainen esittelisi sen, jonka on lukenut.

Voisin lukea runoja –suuri intohimoni, ja muutenkin runoutta jollain kerralla toivoisin käsiteltäväksi.

Yksi idea voisi olla, että piiriläisetkin pitävät pieniä esityksiä – noin 5 minuuttia –aiheista kuten mikä minua viehätti / raivostutti tässä (omavalintaisessa) kirjassa.

Millaista oli lukea se kirja 50 vuotta sen jälkeen kun luin sen ensimmäisen kerran, Mielikirjailijani / Inhokirjailijani jne. Minä voisin pitää pienen esityksen Miten eri lailla ihmiset kirjoja lukevat sen perusteella, kun organisoisin Autiosaari –juttua – mutta en taatusti pidä. Siskon (eräs piiriläinen) kanssa hahmottelimme, että joku psykologi voisi kirjalintojen ja –esittelyjen perusteella tehdä hypoteettisen analyysin siitä, millaisia valitsijat ovat – ja sitten voitaisi verrata todellisuuteen. Mutta taatusti ei tehdä. Tietysti voisi tehdä niinkin, että etukäteen sovitaan, kuka vuorollaan lukiessaan valitsee luettavaksi kirjasta jonkin näkökulman ja ottaa sen erikoistarkasteluunsa.

Tämmöisiä ei pitäisi tulla yhdelle ihmiselle kovin usein, kerran pari vuodessa riittäisi, näkökulma luettavaan kirjaan – voisi olla ohjelmassa, vaikka joka kerta. Tietysti itselle sattuisi se kerta, kun ei jaksa kirjaa 50 sivua pitemmälle, mutta siten voisi haukkua sitä sydämensä pohjasta. Voisin pitää jostakin kirjasta lyhyen esittelyn, jonka pohjalta keskustellaan. Kaikkien ei välttämättä tarvitsisi lukea sitä. Ehkä voisin esitellä jonkin kirjan tai kirjailijan? Tai kirjallisuuteen liittyvän harrastuksen.

Olen tiennyt, että ryhmässä on potentiaalia, jota en ole osannut hyödyntää tarpeeksi. Opetusharjoittelun myötä olen jo hieman eriyttänyt opetusta mm. antamalla yhdelle oppilaalle pari englanninkielistä teosta, jotka hän on kääntänyt ja pitänyt opetustuokion kertomalla teoksen sisällöstä, mutta opetusvastuuta minun tulee entisestään jakaa. Sitä toivotaan ja ainakin osa opiskelijoista on siihen valmis. Silloin voidaan myös kokoontua useammin, koska sitäkin toivottiin.

5 TUTKIELMAN TULOSTEN YHTEENVETO

Ensimmäisessä kyselyssä sain vahvistusta sille, että Aulis Alasen kaksi funktiota - oppimista edistävä ja viihdyttävä - on edelleen läsnä vapaaehtoisuuteen perustuvassa aikuisopiskelussa, jossa opiskelijoille ei arvosanoja anneta. Kirjat ovat päätarkoitus, mutta sosiaalisilla kontakteilla on myös oma tärkeä merkitys. Tuntuu hyvältä kuulua ryhmään, jolla on sama mielenkiinnon kohde, lukeminen.

Kirjavalikoimaan oltiin periaatteessa tyytyväisiä. Opiskelijat pitivät sitä monipuolisena ja laadukkaana, suurimpana puutteena koettiin runot. Muita yksittäisiä toivomuksia oli elämäkerrat ja tutustuminen jonkun kirjailijan useampiin teoksiin. Toivottiin myös, että voitaisiin enemmän vaikuttaa kirjavalintoihin, esimerkiksi että jokainen voisi valita vuorollaan.

Yksi opiskelija toivoi, että teokset olisivat helppotajuisempia. Luulen, että se johtui siitä, että juuri ensimmäisellä arviointikyselykerralla 7.4. oli Kirjapiirissä käsittelyssä Lennart Meren *Hopeanvalkea, matka menneeseen oppaina aurinko, fantasia ja folklore* –teos (Gummerus 1983). Teos perustuu kansantieteeseen ja arkeologiaan, joita olisi hyvä tuntea, jotta kirja avautuisi paremmin. Kirja on yli 400-sivuinen ja teksti on vaikea niin sanotuille maallikoille. En ihmettele, että juuri sillä kerralla tulee mieleen, että luettaisiin helppotajuisempia teoksia, sillä kaikki kokivat teoksen vaikeaksi, mutta myös kiehtovaksi. Sen lukeminen olisi vaatinut enemmän aikaa, jotta sitä olisi voinut lähilukea hitaasti luku kerrallaan ja samalla rauhallisesti pohdiskella lukemaansa.

Olemme tehneet hiljaisen sopimuksen, niin sanotun periaatepäätöksen, ettemme lue viihderomaaneja emmekä, ainakaan pelkästään, sellaisia teoksia, joita ”keskivertosuomalainen” suosii. Kimmo Jokisen jo 1980-luvun lopulla tekemän reseptiotutkimuksen mukaan keskivertolukijan kirjalle asettamia vaatimuksia on kolme (Jokinen 2006, 288-290).

1. Kieli on helppoa, selkeää, nopealukuista, tavalliselle ihmiselle läheistä.
2. Sisältönä on tavallisten suomalaisten arkielämä syrjäseuduilla lähimenneisyydessä, yleensä ajassa, joka liittyy lukijan henkilöhistoriaan.
3. Kerronta on totuudenmukaista, ”paikkansapitävää”, vastaa siis todellisuutta.

Teosten analysointiin oltiin tyytyväisiä, sillä vaikea teos sai uusia merkityksiä, kun sitä sai yhdessä pohtia ja ruotia. Uuden tiedon saamista pidettiin myös tärkeänä. Kirjahan on myös kaikkea sitä, mitä ihminen tarvitsee minäkuvansa rakentamiseen. Sitä ei voi korvata televisio, internet eikä mikään multimediaesitys. Identiteetin kehitys tapahtuu vuoropuhelussa yksilön oman ja toisten opiskelijoiden äänten ja toisaalta opettajan, oppikirjojen ja erilaisten asiantuntijoiden äänten välillä. Vuorovaikutustilanteissa erilaiset äänet kohtaavat ja siitä syntyy kiehtova moniääninen kudelma. Kun saa vaikutteita ja näkemyksiä monelta taholta, niin tutkimuksen mukaan silloin myös parhaiten oppii. (Hakkarainen, Lonka, Lipponen 2005, 225).

Minulle on tärkeää ihmisten kunnioittava ja tasavertainen kohtelu ja inhimillisyyden ilmapiirin luominen. Koska on kyse aikuisista, haluan tukea heidän yksilöllistä ajatteluaan ja itsemääräämisoikeuttaan enkä mitätöi heidän ajatuksiaan. Kiitosta sainkin siitä, että annan tilaa erilaisille näkemyksille ja että ilmapiiri on vapaa, tukeva ja kannustava. Ammattitaitooni myös luotettiin. Mutta sapiskaa tuli siitä, etten pidä tarpeeksi komentoa. Joku sanoi kauniisti, että puheenvuorojen jakaminen on haasteellista. Yhtenä hyvänä vaihtoehtona pidettiin parikeskustelua, joka on yksinkertaisuudessaan onnistunut: siinä saa jokainen äänensä kuuluviin, sillä hiljaisemminkin on aina sanottavaa. ”Kurinpitoon” tulen jatkossa puuttumaan, koska ”liika vapaus on sietämätöntä” (Bauman 1996, 16-24)!

Yhden opiskelijan mielestä olen myös liiaksi äänessä. Tiedän, että tämä opiskelija on varsin monitaitoinen. Olen heittänyt jo nyt hänelle palloa, mutta tulen jatkossa eriyttämään opetusta vielä enemmän ja antamaan hänelle ylimääräisiä tehtäviä, koska hänellä on taitoa, luovuutta ja innostusta monenlaiseen ylimääräiseen. Hän kokosi uuden Pälkäneen kirjaston avajaisiin 6.5.2008 Kirjapiirin ”Autiosaari”-näyttelyn, jossa oli esillä kirjapiiriläisten mielikirjoja ja ajatuksia teoksista. Hän on myös suomentanut englannin ja vironkielisen teoksen tekstiilitaiteilija Anu Raudista. Käännöksen viemme lahjaksi Anu Raudille 17.6.2008, jolloin Kirjapiiri tekee yhdessä virolaisen ystäväpiirin kanssa retken Viron Taideakatemian professori Anu Raudin Heimtalin museoon ja Käärin Käsityötaloon. Museo ja tila sijaitsevat Keski-Virossa lähellä Viljandin kaupunkia.

Opetuksen eriyttäminen on tarpeellista, koska monella jäsenellä on erikoistaitoja ja kiinnostusta ottaa opetusvastuuta. Kirjapiirissä on muun muassa viisi eläkkeellä olevaa opettajaa ja kolme, jotka toimivat virassa, joten kapasiteettia ja potentiaalia on. Toivottiin myös, että Kirjapiiri kokoontuisi useammin. Kun opetusta eriytetään ja opetusvastuuta jaetaan, niin voidaan myös kokoontua useammin kuin vain kerran kuussa.

Toki on muistettava, että jokaisella on oma muu elämä ja jokainen haluaa lukea myös muuta kuin Kirjapiirin kirjoja. Jos kokoonnutaan useammin, niin esimerkiksi välikerta voisi olla sellainen, jolloin yksi kirjapiiriläinen tai useampi esittelisivät omia mieliteoksiaan tai runoja, joita kaikkien ei tarvitsisi lukea.

Toiveena on myös monipuolisemman yhteistyön virittäminen muihin kirja- ja lukupiireihin. Lähialueella on esimerkiksi Luopioisten Martat -yhdistys, jolla on runopiiri. Sen kanssa yhteistyötä on ollut viime kesänä, jolloin vierailimme Luopioisten Vohlisaassa, jossa Marttojen runopiirin eräs jäsen piti esitelmän Eino Leinin vierailusta Kukkiajärven Ahonsaassa Hella ja Sulo Wuolijoen kesämökillä.

Retkiä toivottiin myös lisää. Tämän vuoden retki oli 14.2 Helsingin Itäkeskuksen Stoa-kirjastoon, jossa kesällä aktiivinen kirjapiiriläinen esitelmöi Venetsiasta, johon liittyen olimme lukeneet Hannu Mäkelän teoksen *Syksy Venetsiassa* (Tammi 2006) ja Nobel-kirjailija (vuonna 1987) Joseph Brodskyn teoksen *Veden peili* (Tammi 1994). Pian teemme retken virolaisen ystäväpiirin luokse. Retkiin on aina liittynyt jokin teema. Emme tee siis retkeä vaan retken vuoksi, vaan se on yksi koulutus- ja virkistystapahtuma, jota olemme etukäteen pohjustaneet tutustumalla kohteeseen liittyvään kirjallisuuteen.

Esimerkiksi ennen ensimmäistä retkeä Nömmen ystäväpiirin luokse tutustuimme A. H. Tammsaaren *Totuus ja oikeus* -kirjasarjan (1926-1933) I osaan, joka on suomennettuna *Maan lupaus* (Otava 2002). Vierailimme A.H. Tammsaaren kotimuseossa Tallinnassa ja kävimme Estonia-teatterissa katsomassa *Vargamäe* -musiikinäytelmän, joka kuvaa ko. teosta. Seuraavalla kerralla luimme Oskar Lutsin *Arno ja kumppanit* -teoksen (viroksi Kevade 1912, suom. 1973) ja vierailimme Palamusessa sijaitsevassa koulumuseossa, joka on teoksen autenttinen tapahtumapaikka. Näin teokset ja Viron historia on tullut tutuksi.

Aika useasti törmäämme kirjallisuudessa postmodernismiin. Arviointikyselyn vastauksissakin törmäsin siihen. Kuten aiemmin totesin, niin suurten kertomusten aika on ohi. Ne ovat muuttunut kuvainnollisesti sanoen pieniksi tarinoiksi. Moderni pyrki intohimoisesti järkipäisyyteen, mutta se törmäsi modernin edistysuskon ihanteiden rajoihin, joita olivat vapaus, veljeys ja tasa-arvo. Toteutumattomien ihanteiden mukana meni usko instituutioihin ja muihinkin valtarakenteisiin. Ei ole enää yhtenäistä suurta suomalaista kertomusta. Tieto on sirpaloitunut, maailma koostuu erilaisista kielipeleistä, jotka muuttuvat vuorovaikutuksessa nopeasti. Jokainen kielipeliin osallistuja tulee siirron yhteydessä itsekkin siirretyksi (Loytard 1985, 7-32).

Postmodernia aikaa leimaa suhteellisuus, pirstaleisuus, moniarvoisuus, satunnaisuus ja ambivalenssi. Osaa vastauksista leimaa sama. Samaan aikaan halutaan jotakin ja ei haluta, herätellään ajatusta ja sitten kielletään se. Ollaan ikään kuin kontingenssin tilassa, jolle on ominaista ennalta määräämättömyys ja sattumanvaraisuus. Kaikki on mahdollista, kaikkea voi kuvitella ja haluta, mitään ei sido menneisyyteen ja nykyisyydelläkin on epävarma ote tulevaisuuteen. Käärmeen notkeasti voi vaihtaa identiteettiä. Sen vaihtaminen on helppoa, mutta säilyttäminen vaikeaa. Tällaisena aikana pärjää hyvin turisti, joka voi vaihtaa paikkaa nopeasti oman mielihalun mukaan, koska hänellä on varoja. (Bauman 1996, 270-276.)

Yhden opiskelijan mielestä olen eloisa, hauska, mutta joskus myös tärkeä; sitä lukiessani iloitsin opiskelijani tarkkanäköisyydestä, koska itsekkin tiedostan sen piirteen itsessäni. Olenko postmodernin ajan ihminen, joka vaihtaa identiteettiä vai enkö aina oivalla leikkiä? Kielestä nauttimisen lisäksi lukemisen iloon kuuluu oivaltamisen hetket. Monesti otamme teoksen, varsinkin postmodernin teoksen lukemisen ja analysoimisen liian tosissaan, emmekä käsitä leikkiä. Postmoderni on hyvin viekoitteleva, koska se antaa lukijalle tilaa, jättää paljon tämän oman mielikuvituksen varaan. Tutkija Ilkka Arminen toivookin, että postmodernia teosta luettaessa siirryttäisiin ironisempaan leikkivään lukemiseen (Arminen 1991, 76).

Pelkistettynä arvioinnin tulokset ovat:

- enemmän monipuolisuutta
- enemmän arviointia
- laajempaa yhteisöllisyyttä
- enemmän opetusvastuuta opiskelijoille
- enemmän opetuksen eriyttämistä
- kokoontuminen Kirjapiirissä useammin
- enemmän näkyvyyttä, jotta saataisiin uusia jäseniä.

6 POHDINTA

Näen, että aikuisopettajan yksi tärkeä tehtävä on vahvistaa aikuisten sosiaalista ja kulttuurista identiteettiä, jotta hän pysyisi tässä ajassa kiinni olevana modernina kansalaisena. Opetukseni suurin heikkous on ollut arvioinnin puute. Arvioinnin tulee kytkeytyä opetus- /oppimisprosessiin jatkuvana ja aktiivisena toimintana.

(Hakkarainen 1982, 54-55.)

Arvioinnin suorittaminen oli erittäin tarpeellista. Kirjapiirillä on pitkä yhteinen historia, joten jäsenten sanomisilla on painoarvoa. Ne eivät ole vain kevyesti tehtyjä heittoja. Arvioinnissa on tärkeää, että asioita tarkastellaan kriittisesti. Kriittinen tarkastelu toi esille tavoitteet, joihin ollaan tyytyväisiä ja ne puutteet, joihin halutaan korjauksia tulevaisuudessa. Arvioinnin tarkoituksena on siis saada esille myös tulevaisuuden tarpeet. Niemi on tosin todennut postmodernin yhteiskunnan arviointiajattelusta, että ei voi olla pysyviä tavoitteita, ei pysyviä rakenteita, horisontti on muuttuva. Mikä tänään on käyttökelpoista, ei ole enää huomenna. Keskeistä on myös erilaisten äännten vaatimus ja tiedon suhteellisuus. (Niemi 1997, 172-173.)

Arvioinnissa erityiskiitosta sai suotuisa oppimisilmapiiri. Yhteisten voimien kokoaminen muutokseen on siksi kiehtova haaste, koska jokainen jäsen on sitoutunut Kirjapiiriin ja kokee sen tärkeäksi itselleen. Mielestäni jo nyt ryhmä voimaantuu toisistaan, koska oppimisilmapiiri on avoin ja kannustava. Jokaista kuunnellaan, jokainen saa rakentavaa palautetta (myös opettaja). Kirjapiirissä käydään jatkuvaa dialogia ja opitaan sietämään erilaisuutta, jota erityisesti minun tulee osata hyödyntää. Arvioinnin myötä valta ja voima tulee entisestään siirtymään jäsenille. Jokainen pääsee kehittämään ideoita ja osallistumaan haluamallaan tavalla. Jokainen tulee jättämään jälkensä yhteiseen tekemiseen. Se tulee onnistumaan, koska ryhmä on hyvin oma-aloitteinen, itseohjautuva ja reflektiokykyinen. (Heikkilä & Heikkilä 2005.) Jäsenten itsearvioinnin taidot ovat kehittyneet vuorovaikutuksessa, se ilmeni myös arvointikyselyssä. Samaa aikaan kun minulle esitetään toivomuksia, niin niitä esitetään myös Kirjapiirin jäsenille.

Pälkäneen uuden kirjaston avajaisissa 6.5.2008 puhunut professori Urpo Kangas sanoi, että Pälkäneellä leijuu vielä Medelplanin henki, koska kunta on kirjaston rakentamisen lisäksi päättänyt osallistua myös Suomen Kulttuurirahaston kirjataloksiin, joissa rahaston ja kuntien yhteisvoimin kasvatetaan kirjastojen kirjahankintoja. Pälkäneellä kirjanpainaja Daniel Medelplan julkaisi aapisensa samana vuonna 1719 kuin Daniel Defoe romaaninsa Robinson Crusoe, jossa on vuosisatojen kuluessa nähty seikkailukertomuksen lisäksi monenlaisia merkityksiä. (Kangas, puhe 6.5.2008.)

Kirjapiirin kanssa olemme etsimässä näitä merkityksiä. Ihmisen kasvaminen on hidas prosessi, joka vaatii rauhaa ja aikaa paneutua asioihin. Kirja matkakumppanina kulkee samalla verkkaisella tahdilla eteenpäin. Alussa olivat Medelplanin aakkoset, nyt kirjasta näkyy toinen kirja. Kirjallisuus on tiheä ja loppumaton viittauksien verkosto. Hurjimpien näkemysten mukaan jokainen sana kantaa mukanaan kaikkia aiempia käyttöyhteyksiään, mutta lievemmin tulkiten voi todeta, että teksti kuin teksti sisältää kosolti yhteyksiä toisiin teksteihin (Papinniemi & Puttonen 2003, 13).

Kirjallisuuden opettajana minun tulee herkällä korvalla kuunnella opiskelijoita, olla selvillä yhteiskunnassa tapahtuvista trendeistä ja brändeistä, pitää mielessä kuitenkin jonkinlainen suhteellisuudentaju. Eikä pahitteeksi olisi pitää mielessä aika ajoin myös Boris Pasternakin teoksesta sivulta 137 Tohtori Zivakon filosofinen ajatelma, sillä tarvitsemme myös yksinäisyyttä, lepoa ja latautumisrauhaa:

Voi, kuinka toisinaan haluttaakaan paeta ihmisten lahjattoman korkealentoisesta sanaryöpystä luonnon näennäiseen vaihteluun, pitkän, yhtäjaksoisen työn vankilamaiseen äänettömyyteen, sikeän unen sanattomuuteen, aitoon musiikkiin ja sydämen kyllyydestä mykistyvään hiljaiseen, läheiseen kosketukseen.

Oppimaan oppimisen retoriikan mukaan aikuisopettajana minun ei pidä tyytyä olemassa olevaan, vaan minun tulee olla moniarvoisen yhteiskunnan mallityöläinen, muutosagentti, joka jatkuvasti kehittää itseään ja omaa työtään.

LÄHTEET

Painettu kirjallisuus

Arminen Ilkka 1991: Jälkimodernin jälkiä. Teoksessa Hevosen sulkia.1980-luvun suomalaisen kirjallisuuden tilanteita. Toim. Yrjö Hosiaisuusluoma. Jyväskylä, Kirjastopalvelu.

Bauman Zygmunt 1996: Postmodernin lumo. Toim. Pirkkoliisa Ahponen & Timo Cantell. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere, Vastapaino.

Hakkarainen Kai, Kirsti Lonka, Lasse Lipponen 2005: Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Hakkarainen P 1982: Arviointi aikuisopetuksessa. Osa 2. Opetuksen ja oppimisen laadullinen evaluointi. Valtion koulutuskeskus. Julkaisusarja B no 20 b. Helsinki VAPK.

Heikkilä Jorma & Heikkilä Kristiina 2005: Voimaantumisen työyhteisön haasteena, WSOY.

Ihonen Markku 2002: Aamulehti; artikkeli Kirjallisuuden mahtilaji on romaani 23.9.2001.

Jokinen Kimmo & Saaristo Kimmo 2006: Suomalainen yhteiskunta. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki.

Jokinen Jyrki 202: Aikuisopettajan identiteetti. Yksinäisestä sankariopettajasta tiimiytyneeseen yrittäjään? Acta Universitatis Tamperensis 898, Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere.

Lyotard, Jean-Francois 1985: Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Suom. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.

Nevanlinna Tuomas 2007: Aima, Aikuiskoulutuksen maailma-lehti numero 1/ 2007, sivu 16. Kansalais- ja työväenopistojen liitto (KTOL) ry ja Kansanvalistusseura (KVS), Tammer-Paino Oy, Tampere.

Niemi H 1997: Opettajan koulutuksen vaikuttavuus ja kommunikatiivinen evaluaatio. Teoksessa R. Raivola ym. toim. 1997. 165-189.

Opetusministeriö 2007: Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2007-2012.

Papinniemi Jarmo & Puttonen Seppo 2003: Sata kirjaa. Atena Kustannus Oy. Gummerus Jyväskylä.

Pasternak Boris 1958: Tohtori Zivako. Tammi.

Rikama Juha 2000: Kaanon ja reseptio. WSOY/ Oppimateriaalit H:ki. Tummavuoren Kirjapaino Oy, Vantaa.

Ropo Eero (toim.)2001; Opettajuus ja opetussuunnitelma koulun muutoksessa. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes-Print. Tampere.

Timonen Pertti 2007; Aima, Aikiskoulutuksen maailma-lehti numero 1/2007, sivu 24. Kansalais- ja työväenopistojen liitto ry (KTOL) ja Kansanvalistusseura (KVS, Tammerpaino Oy, Tampere.

Tuomisto Jukka, Petri Salo toim. 2006: Edistävä ja viihdyttävä aikuiskasvatus. Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere.

Painamattomat lähteet

Kangas Urpo, puhe 6.5.2008 Pälkäneen kirjasto.